

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН
ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

Гар бичмэлийн эрхтэй©

ПЭРЭНЛЭЙСАМБУУГИЙН ЭНХ-УЧРАЛ

**ШИЗОФРЕНИТЭЙ ӨВЧТӨНИЙ ӨӨРТӨӨ ҮЙЛЧЛЭХ ЧАДВАР,
АСРАН ХАМГААЛАГЧИЙН АЧААЛЛЫН ХАРИЛЦАН ХАМААРАЛ**

Е 720113
Сэтгэцийн эмгэг судлал

Анагаах ухааны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл

Улаанбаатар хот
2017 он

МОНГОЛ УЛСЫН БОЛОВСРОЛ, СОЁЛ, ШИНЖЛЭХ УХААН, СПОРТЫН
ЯАМ
АНАГААХЫН ШИНЖЛЭХ УХААНЫ ҮНДЭСНИЙ ИХ СУРГУУЛЬ

ПЭРЭНЛЭЙСАМБУУГИЙН ЭНХ-УЧРАЛ

**ШИЗОФРЕНИТЭЙ ӨВЧТӨНИЙ ӨӨРТӨӨ ҮЙЛЧЛЭХ ЧАДВАР,
АСРАН ХАМГААЛАГЧИЙН АЧААЛЛЫН ХАРИЛЦАН ХАМААРАЛ**

Эрдэм шинжилгээний ажлын удирдагч:

Анагаах ухааны доктор, профессор З. Хишигсүрэн

Эрдэм шинжилгээний ажлын шүүмжлэгч:

Анагаах ухааны доктор, дэд профессор А. Товуудорж

Улаанбаатар хот

2017 он

ТОВЧ АГУУЛГА

Шизофрени тэй өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадвар, асран хамгаалагчийн ачааллын харилцан хамаарал

Үндэслэл: Шизофрени нь орь залуу насанд эхэлдэг, архаг явцтай, хөдөлмөрийн чадвар алдалт өндөртэй, асран хамгаалагч нарт хамгийн их ачаалал үүсгэдэг тэргүүлэх 10 өвчинд багтдаг сэтгэцийн хүнд эмгэг юм. Судлаач Martens болон Addington (2009) нар гэр бүлийн нэг гишүүн шизофренигээр өвдөх нь гэр бүлийн гишүүдэд их хэмжээний стресс үүсгэдэг гэж өгүүлжээ. Манай оронд сэтгэцийн эмгэгтэй өвчтөн тэр дундаа шизофрени тэй өвчтөний асран хамгаалагчийн ачааллын талаар судалгааны ажил хомс байгаа нь энэ судалгааг хийх үндэслэл болсон юм.

Зорилго: Шизофрени тэй өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадвар, асран хамгаалагчийн ачаалал, халшрах хамшинжийн харилцан хамаарлыг судлан тогтооход оршино.

Судалгааны хэрэглэгдэхүүн ба арга зүй: Судалгааг 2015 оны 8 сараас 2016 оны 3 сар хүртэлх хугацаанд Сэтгэцийн Эрүүл Мэндийн Үндэсний Төвийн амбулаторийн тусламж үйлчилгээний хяналтанд үлдэц шизофрени өвчний улмаас эмчлэгдэж буй үйлчлүүлэгчид болон тэдний асран хамгаалагч болох нийт 206 хүнийг санамсаргүй түүврийн аргаар сонгон хамруулав. Судалгааг агшингийн судалгааны загварыг ашиглаж гүйцэтгэсэн.

Үр дүн: Судалгаанд 16-83 насны эрэгтэй 73 (35.4%), эмэгтэй 133 (64.6%) нийт 206 хүн хамрагдсан ба дундаж нас 45.53 ± 14.16 байлаа. Бид шизофрени тэй өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадвар асран хамгаалагчийн ачаалал, халшрах хамшинж зэргийн хоорондын хамаарлыг корреляцын аргаар үнэлсэн. Шизофрени тэй өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадвар нь асран хамгаалагчийн халшрах хамшинжийн бүрэлдэхүүн шинж болох хувь хүний ур чадвар буурах болон өвчтөнийг сэтгэлээр мэдрэх чадвар бууралттай ач холбогдол бүхий хамааралгүй байна. Харин асран хамгаалагчийн сэтгэл хөдлөл буурч туйлдах шинж ($r = -0.313^{**}$, $p < 0.002$) болон ачааллыг ($r = -0.347^{**}$, $p < 0.001$) үнэлэх сорилын оноо нь өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадварыг үнэлэх сорилын оноотой сул хамааралтай байна. Үүнээс үзвэл шизофрени тэй өвчтөний асран хамгаалагч нарт ачаалал болон халшрах хамшинж ихсэх нь өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадвар буурахтай хамааралтай болох нь статистик ач холбогдолтой батлагдав.

Дүгнэлт: Шизофрени тэй өвчтөний дийлэнхи (73.8%) нь өөртөө үйлчлэх чадвар бууралттай байна. Мөн асран хамгаалагч нарын 93.2% нь ачаалал, халшрах хамшинжтэй (97.1%) байна.

Түлхүүр үг: хөдөлмөрийн чадвар алдалт, нийгэмд аюултай үйлдэл, зориг үйлдэл буурах шинж, халшрах хамшинж

ABSTRACT

Correlation between caregiver burden and self-care ability of schizophrenic patients

Background: Schizophrenia is a chronic mental disorder with symptoms which onset at young age. It is one of the 10 leading serious disorders which has high incidence of disability and caregiver burden. Scholars (Martens, Addington et al., 2009) noted, if one of the family members has a schizophrenia, it is a major stressor for all family. In Mongolia, there are no studies about caregiver burden of mental patients, especially schizophrenia. This is the main reason to undergo this study.

Goal: To determine correlation among self-care ability of schizophrenic patients, caregiver burden and burnout syndrome.

Material and methodology: In total of 206 study participants were selected randomly from outpatients and their caregivers, who are diagnosed as residual schizophrenia and controlled at NMHC from August, 2015 to March, 2016. The study design was a cross sectional descriptive model.

Results: In total of 206 people, 73 males and 133 females, who were aged between 16 to 83 years participated in this study. The mean age was 45.53 ± 14.16 years. We studied the relationship among self-care ability of schizophrenic patients, caregiver burden and burnout syndrome. The self-care ability of patients have no concerns with the decrease in personal accomplishment and depersonalization, which are the burn out symptoms of caregivers. But there was a significant correlation among self-care ability score of patients, caregiver burden ($r = -0.347^{**}$, $p < 0.001$) and emotional exhaustion ($r = -0.313^{**}$, $p < 0.002$) score. It means high burden and burn out symptoms of caregivers correlate with low self-care ability of patients.

Conclusion: The major part of the schizophrenic patients (73.8%) has a low self-care ability. 93.2% of the caregivers of schizophrenic patients had a burden and burn out (97.1%).

Key words: disability, dangerous act, regressive behavior, burn out syndrome

ГАРЧИГ

ТОВЧ ХУРААНГУЙ

ГАРЧИГ	3
--------	---

ТОВЧИЛСОН ҮГИЙН ЖАГСААЛТ	5
--------------------------	---

ЗУРГИЙН ЖАГСААЛТ	6
------------------	---

ХҮСНЭГТИЙН ЖАГСААЛТ	7
---------------------	---

УДИРТГАЛ

1. Судалгааны ажлын үндэслэл	8
2. Судалгааны зорилго	9
3. Судалгааны зорилтууд	9
4. Судалгааны ажлын шинэлэг тал	9
5. Судалгааны ажлын практик ач холбогдол	9
6. Судалгааны ажлын ёс зүй	10
7. Нэг сэдэвт бүтээлийн бүтэц, хэмжээ	10
8. Судалгааны ажилтай холбоотой нийтлүүлсэн өгүүлэл	10
9. Судалгааны үр дүнг хэлэлцүүлж, нийтлүүлсэн илтгэлийн хураангуй	11
10. Судалгааны ажлын үр дүнг хэлэлцүүлсэн байдал	11

НЭГДҮГЭЭР БҮЛЭГ. ХЭВЛЭЛИЙН ТОЙМ

1.1. Шизофрени өвчний тухай ерөнхий ойлголт	12
1.2. Шизофренитэй өвчтөний хөдөлмөрийн чадвар алдалт	16
1.3. Асран хамгаалагчийн тухай ерөнхий ойлголт	17
1.4. Асран хамгаалагчийн ачаалал, нөлөөлөх хүчин зүйлс	21
1.5. Асран хамгаалагчийн халшрах хамшинж	26
1.6. Асран хамгаалагчийн амьдралын чанар	28

ХОЁРДУГААР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ ХЭРЭГЛЭГДЭХҮҮН, АРГА ЗҮЙ

2.1. Судалгааны загвар	30
2.2. Судалгааны хамрах хүрээ, түүвэрлэлт	30
2.3. Судалгаанд хамрагдагсдыг сонгох шалгуур	30
2.4. Судалгааны мэдээ, материал цуглуулсан аргууд	31
2.5. Судалгааны боловсруулалт	37

ГУРАВДУГААР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ ҮР ДҮН

3.1. Шизофренитэй өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадварыг судалсан байдал	38
3.2. Асран хамгаалагчийн ачаалал, халшрах хамшинжийг судалсан үр дүн	45
3.3. Шизофренитэй өвчтөний өөртөө үйлчлэх чадвар болон асран хамгаалагчийн ачаалал, халшрах хамшинжийн харилцан хамаарал	52

ДӨРӨВДҮГЭЭР БҮЛЭГ. СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ХЭЛЦЭМЖ	55
---	----

СУДАЛГААНЫ АЖЛЫН ДҮГНЭЛТ БА ЗӨВЛӨМЖ	66
-------------------------------------	----

НОМ ЗҮЙ

НОМ ЗҮЙ

1. Бямбасүрэн С. Сэтгэц эмгэг судлал II хэвлэл. Улаанбаатар: Сэлэнгэпресс; 2013. х. 548-557
2. Эрдэнэбаяр Л. Сэтгэц судлал. Улаанбаатар: Сэлэнгэпресс; 2012.х.175, 181-194.
3. Sally W C. Global Perspective of Burden of Family Caregivers or Persons with Schizophrenia. Archives of Psychiatric Nursing. 2011; p:339–349
4. Caregivers and mental illness living with schizophrenia. World federation for mental health. 2014.p. 7-12
5. Imas R, Wandee S. Burden on Family Caregivers Caring for Patients with Schizophrenia and Its Related Factors. Nurse Media Journal of Nursing.2011;p: 29 – 41
6. Доржжадамба Ш, Бямбасүрэн С, Орёл Н, Эрдэнэбаяр Л. 20-р зууны үеийн Монгол улс дахь сэтгэцийн эмгэгийн тархалтын байдал. Улаанбаатар:1996.х.51
7. Syed T H S, Mohammad S, Mohammad F, Muhammed I. Psychological distress among caregivers of patients with schizophrenia. Journal of Ayub Medical College Abbottabad 2013;25:3-4
8. Abdulkareem J Y, Folorunsho T N, Akinsola A. Caregiver burden among relatives of patients with schizophrenia in Katsina, Nigeria. Article. 2009;15(2):43-47
9. Bob van W, Aart S, Maarten K, Thomas B, Martin K, Helie C K et al. People with Schizophrenia in five countries: Conceptual similarities and intercultural differences in family caregiving. Schizophrenia Bulletin. 2003;29(3):573-586
10. Kannappan R. Intervention for reducing the distress of schizophrenia patients. Journal of the Indian Academy of Applied Psychology. 2009; 35(2):257-263
11. Increase I A. Correlates of caregiver burden among family members of patients with schizophrenia in Lagos, Nigeria. Hindawi Publishing Corporation Schizophrenia Research and Treatment. 2013; p:1-7
12. Yoshito H, Yasuyuki O, Yoshibumi N. Factors affecting the family support system of patients with schizophrenia: A survey in the remote island of Tsushima. Psychiatry Clin Neurosci. 2003;57(2):161-168.
13. Одгэрэл Л. Тэнэгрэлтэй настны бие даах чадвар, асран хамгааллын асуудалд. Сувилахуйн ухааны магистар горилсон бүтээл. Улаанбаатар:Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль; 2012.х. 34-49

- 14.Дулмаа Ц. Асран халамжлагчдын нийгэм-сэтгэлзүйн зарим асуудал /тархины цус харвалт өвчний жишээн дээр/. Бакалаварын зэрэг горилсон бүтээл. Улаанбаатар: Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль; 2010.х. 22-28
- 15.Нарангэрэл М. Асран хамгаалагчдын сэтгэлзүйн ачааллыг үнэлэх нь /хүүхдийн эмнэлгийн жишээн дээр/. Бакалаварын зэрэг горилсон бүтээл. Улаанбаатар:Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль; 2012.х. 26-28
- 16.Мөнгөнцэцэг Д. Шизофрени тэй өвчтөнд үзүүлж буй сувилахуйн тусламж үйлчилгээний өнөөгийн байдал, эмнэлэг хамгааллын дэглэмийн асуудалд. Сувилахуйн ухааны магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар: Анагаахын шинжлэх ухааны үндэсний их сургууль;2016.41-47
- 17.Robert E. Hales et al. Textbook of psychiatry,2nd edition. United States of America. America: American psychiatric press;1994.p.426, 435-444.
- 18.Хишигсүрэн З. Сэтгэцийн эрүүл мэндийн төрөлжсөн сувилахуй. Улаанбаатар:BCI;2013.х. 241-245.
- 19.Frank G. Njenga et al. Essentials of clinical psychiatry for sub-Saharan Africa. Italy:Masson;2005.p.87-92
- 20.Julia D., Delbert G, Handan G, John M, Todd L, Serve S et al. Patterns stress in schizophrenia. Psychiatry Res. 2008; 160(1): 38–46.
- 21.Jones H M; Pilowsky L S. Dopamine and antipsychotic drug action revisited. [British Journal of Psychiatry](#) 2002;p: 271–275.
- 22.Kircher, Renate T. Functional brain imaging of symptoms and cognition in schizophrenia. [The Boundaries of Consciousness](#). Amsterdam: Elsevier. 2006;p:302
- 23.Coyle, Joseph. Chapter 54: The Neurochemistry of Schizophrenia. Basic Neurochemistry: Molecular, Cellular and Medical Aspects (7th ed.). Burlington, MA: Elsevier Academic Press. 2006; p: 876–78.
- 24.Konradi C; Heckers S. Molecular aspects of glutamate dysregulation: implications for schizophrenia and its treatment. Pharmacology and Therapeutics. 2003; (2): 153–79.
- 25.Цолмон Э. Шизофрени тэй иргэдэд хандах олон нийтийн хандлага. Бакалаврын зэрэг горилсон дипломын ажил. Улаанбаатар хот: Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль; 2009.х.10-22
- 26.David H, Joanna L N, Margaret H, Mohammed S, Stefanie L, Chris W et al. Mortality in schizophrenia and related psychoses: data from two cohorts, 1875-1924 and 1994-2010. BMJ Open 2012;2:e000447. doi:10.2011-000447

27. Becker T; Kilian R. Psychiatric services for people with severe mental illness across western Europe: what can be generalized from current knowledge about differences in provision, costs and outcomes of mental health care?. [Acta Psychiatrica Scandinavica](#) Supplement. 2006;(429): 9–16.
28. Chris S, Gordon A. Hope for family caregivers caring for family members with schizophrenia: a discussion. 2012;p:1-12
29. Ismail S, Harpreet M, Denzil A P. Disability in Schizophrenia and Bipolar Mood disorder at General Hospital Psychiatry Unit. Delhi Psychiatry Journal 2011; 14:(2)258-261
30. Ismail S , Shashidhar B, Krishnamurthy K. Rehabilitation needs and disability in persons with Schizophrenia and the needs of the care givers. Chandran. Delhi Psychiatry Journal 2012; 15:(1)118-121
31. Соёл-Эрдэнэ О, Одгэрэл Т. Сэтгэцийн эрүүл мэндийн статистик үзүүлэлт (2010-2014). Улаанбаатар. Тоонотпринтинг. 2015.х. 8-18
32. Dyck D G. Predictors of Burden and Infectious Illness in Schizophrenia Caregivers. Psychosomatic Medicine. 1999; 61:411–419
33. Prashant T, Shevonne T M. Caregivers in schizophrenia: A cross Cultural Perspective. Indian J Psychol Med. 2010; 32(1): 29–33
34. Burden in Schizophrenia Caregivers: Impact of Family Psychoeducation and Awareness of Patient Suicidality. Family Process, Vol. 42, No. 1, 2003.
35. Монгол улсын үндсэн хууль. Нийгмийн халамжийн тухай хууль. 3-р зүйл. <http://www.legalinfo.mn/law/details/393>
36. Монгол улсын үндсэн хууль. Сэтгэцийн эрүүл мэндийн хууль. 11-р зүйл. <http://www.legalinfo.mn/law/details/49>
37. Монгол улсн үндсэн хууль. Гэр бүлийн тухай хууль. 63-р зүйл. <http://www.legalinfo.mn/law/details/226>
38. Ismail S T M, Mohan C, Moosabban. Disability in persons with Schizophrenia correlated to family burden and family distress among their caregivers. Delhi Psychiatry Journal 2012; 15:(2)332-338
39. Richard Sch, Paul R.Sh. Physical and Mental Health Effects of Family Caregiving. American Journal of Nurse. 2008; 108(9): 23–27.
40. Ahmet K, Ayşe Ö, Ali K. Burnout in caregivers of patients with schizophrenia. Turk J Med Sci. 2015;45: 678-685
41. Alejandra C, Claudia M C, Serain L G. An updated review on burden on caregivers of schizophrenia patient. Psicothema 2014;26(2): 235-243

42. Branka A.M, Miro J, Zvezdana F, Branimir M, Vlatka B.M. Quality of life of key caregivers of schizophrenia patients and association with kinship. *Cent Eur J Public Health* 2013; 21(4): 220–223
43. Alejandra C U, José G M, Claudia M C. Quality of life in caregivers of patients with schizophrenia: A literature review. *Health and Quality of Life Outcomes*.2009;7-84
44. McDonell MG, Short RA, Berry CM, Dyck DG. Burden in Schizophrenia Caregivers: Impact of Family Psycho education and Awareness of patient suicidality. *Fam Process*. 2004;42(2):184
45. American hearth association. What is caregiver burnout?.USA:2015.
46. Dennis P. Burnout and compassion fatigue watch for signs. *Journal of the catholic health association of the united states*. 2011;p:47-51
47. Нандин-Эрдэнэ Д. Өрхийн эмч сувилагчдын ажлын байран дахь нийгэм сэтгэлзүйн хүчин зүйл болон ажлаас халшрах хам шинж. Нийгмийн эрүүл мэндийн магистрын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар хот: Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль; 2012.х.29
48. Aart H S, Bob W, Maarten W J K. Family Caregiveing in Schizophrenia: Domains and Distress. [Schizophr Bull](#). 1998; 24(4): 609-18.
49. Leslie G. Caregiver depression: A grooving mental health concern. National Center on Caregiving Family Caregiver Alliance. 2003;p:1-8.
50. Чимэдсүрэн О. Эпидемиологи. 2-р хэвлэл. Улаанбаатар. Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль. Нийгмийн эрүүл мэндийн сургууль. 2008. Х. 87-95
51. Luo N. Measuring family member`s caregiving burden using the Zarit Burden Interview. Civil service college 2012: Caregiving in Singapore; 2012-08-02; Singapore,2012.p. 54-70
52. Schreiner A S, Morimoto T, Arai Y, Zarit S. Assessing family caregiver`s mental health using a statistically derived cut-off score for the Zarit Burden Interview. [Aging Mental Health](#). 2006;10(2):107-11.
53. Michel B, William M, Larry S, Sacha D, Judith A, Martin O'D. The Zarit Burden Interview: A New Short Version and Screening Version. *The Gerontologist*. 2001;4(5):652–657.
54. Christina M, Susan E J. The measurement of experienced burnout. *Journal of occupational behaviour*.1981;2:99-113
55. Graf C. The Lawton instrumental activities of daily living scale. [American Journal of Nurse](#). 2008;108(4):52-62;

56. Хишигсүрэн З. Улаанбаатар хот дахь шизофренийн тархалт ба эмнэлзүйн байдалд хийсэн судалгаа. АУ-ны магистрын зэрэг горилж бичсэн дипломын ажлын төсөл. Улаанбаатар хот: Анагаах ухааны их сургууль; 1998.х. 30-41
57. Ганцэцэг Т. Хий үзэгдэлт дэмийрлийн хэлбэрийн шизофрени өвчний эмнэлзүй статистикийн судалгаа. Анагаах ухааны магистрын зэрэг горилж бичсэн тезис. Улаанбаатар хот: Анагаах ухааны их сургууль; 2002.х. 15-18
58. Хишигсүрэн З. Шизофренийн эмнэлзүйн асуудалд. АУ-ны докторын зэрэг горилсон нэг сэдэвт бүтээл. Улаанбаатар: Эрүүл мэндийн шинжлэх ухааны их сургууль; 2007. Х. 31-50
59. Pamela G, Cristina J, Serafín L. Primary caregivers of schizophrenia outpatients: Burden and predictor variables. *Psychiatry Research*. 2008;158(3):335-343
60. Roick C, Heider D, Bebbington P E, Angermeyer M C, Azorin J M, Brugha T S et al. Burden on caregivers of people with schizophrenia: comparison between Germany and Britain. *British Journal of Psychiatry*. 2007;190:333-338
61. Wageeh A-N H, Ikram I M, Amira E A E, Nadia E S. Burden and coping strategies in caregivers of schizophrenic patients. *Journal of American Science*. 2011;7(5):802-811
62. Piayali M, Sathya P, Rajesh S. Primary caregivers of schizophrenia outpatients: burden and its correlates. *Delhi Psychiatry Journal* 2011; 14:(2)343-348